

נותרת המושב: "כמים הפנים לפנים"¹ כן משתקפת התפתחותם הפרופסיונאלית של מנחי עמיתים (טיטורים) בסוגות מחקר שונות
יו"ר: ר. רייכנברג
מכון מופ"ת

המושג "התפתחות פרופסיונאלית" מופיע בספרות בהקשרים שונים והגדרתו איננה אחידה גם כאשר מדובר בהתפתחותם המקצועית של מורים. יש מקורות בהם זהו מושג כולל לצמיחה, להתמקצעות ולהעצמה של מורים (Short, 2003) ויש מקורות בהם המושג "התפתחות פרופסיונאלית" הוא מכנה משותף לכל ערוצי הלמידה בהם נוטלים חלק מורים (קורסים מובנים, סדנאות, למידה בקבוצות קטנות, הנחייה אישית וכדומה) במטרה לשפר את איכות הוראתם.

התפתחותם הפרופסיונאלית של מורי המורים עדיין לא נחקרה דיה, אך כבר היום ברור כי תפקידם מחייב לימוד והתמחות ייחודיים הכוללים ידע פרופסיונאלי ומיומנויות הנחוצים לתפקוד יעיל בתחום הפרופסיה (Lunenberg & Willemse, 2006).

כדי לתת מענה לצורך זה, הוקם בשנת 1998 בית הספר להתפתחות מקצועית, במכון מופ"ת. זוהי מסגרת יחידה בארץ ובעולם בה מתפתחת קהיליית מורי מורים עמיתים העוסקת בהתפתחותה הפרופסיונאלית. בבית הספר פועלות ארבע התמחויות: התמחות בהדרכה, הנחיה והוראה, התמחות בניהול אקדמי, התמחות בטכנולוגיות, מידע ותקשורת והתמחות במחקר והערכה. בהתמחויות השונות פועלים טיטורים שהם מורי מורים מומחים, המנחים עמיתים מתמחים. מדובר במומחויות בהיבטים שונים של הוראה בזיקה להכשרת מורים מחד, ובהדרכה והנחיה של מורי מורים מתמחים מאידך. ניתן לאגם את תפקיד הטיטור בחמישה מקורות של תחומי ידע מרכזיים השזורים אלה באלה: ידע בהוראה; ידע בהכשרת מורים; ידע בדיסציפלינה; ידע בהדרכה ובהנחיה; ידע אישי-ביוגרפי. בבסיסם של חמישה תחומים אלה עומדת תפיסה רחבה יותר של חזון חינוכי, זהות מקצועית ועמדה אינטלקטואלית אותה גיבש הטיטור במהלך התפתחותו המקצועית (שץ-אופנהיימר ורייכנברג, 2005). תפיסת תפקיד הטיטור, מאפייניו, מרכיביו ומהותו הקונצפטואלית כמנחה עמיתים, בקונטקסט של לימודי התמחות למורי מורים, טרם נחקר. במושג זה יוצגו ארבעה מחקרים חדשים בסוגות מחקר שונות המשקפות את תפיסת תפקידם והתפתחותם המקצועית של הטיטורים כמנחי עמיתים. סוגות המחקר הן: מחקר משולב, סיפור חיים, ניתוח אירועים ומחקר בגישה הרמנויטית.

מקורות:

שץ-אופנהיימר, א' ורייכנברג, ר' (2005). הטיטור דמות מפתח בתוכנית ההתמחות. בתוך: מ' זילברשטיין ור' רייכנברג, (עורכים). עיון מחודש בתוכנית לימודי ההתמחות בהדרכה פדגוגית. (144-170). תל אביב: מכון מופ"ת.

Lunenberg, M. & Willemse, M. (2006). Research and professional development of teacher educators. *European Journal of Teacher Education*, 29(1), 81-98.

Short, P.M. (2003). Defining teacher empowerment. *Education*, 114 (4), 488-492.

¹ משלי כז' ט'

**"דברים שרואים מכאן, האם רואים משם?" : מבט על העבודה הטיוטוראלית
בביה"ס ללימודי התמחות מקצועית
ר. שגיא^{1,2}, ר. רייכנברג², ש. קלימן³
¹מכללת לוינסקי לחינוך, ²מכון מופ"ת, ³מכללת אורנים ומכון מופ"ת**

המחקר הנוכחי מהווה חלק ממחקר שעסק בהתפתחות הפרופסיונאלית של מורי מורים בוגרי בית הספר להתפתחות מקצועית במכון מופ"ת. מטרתו להביא את תפיסת המשתתפים את עבודת הטיוטור בהתמחויות השונות ואת יחודו של תפקיד זה. המתודולוגיה במחקר הינה מחקר משולב המשתמש בשיטת הטריאנגולציה/הצלבה של מתודות מחקריות לשם העמקת ההבנה של הממצאים. מטרת השילוב הינן: א. הצלבת הממצאים ליצירת השלמה או הנגדה; ב. שימוש במתודה אחת כבסיס או כהרחבה והעמקה של האחרת (Creswell, 1994).

במחקר השתתפו 231 בוגרי ההתמחויות של בית הספר ללימודי-התמחות-מקצועית מתוך כ- 500 בוגרים שהשיבו על שאלון אנונימי, וכן 6 בוגרים שרואינו בראיונות עומק. הממצאים הכמותיים מצביעים כי כ-30% ממשתתפי המחקר בחרו במפגשים האישיים עם המנחות (טיוטוריות) ובמפגשים הטיוטוריאליים הקבוצתיים כגורם שתרם במידה הרבה ביותר להתפתחותם המקצועית. כמו כן נמצא שרמת התרומה של מאפייני העבודה הטיוטוראלית ומאפייני הלימודים (הרצאות בתחום הדעת ובנושאים כלליים, סדנאות וכו') הינם ברמה בינונית-גבוהה (ממוצע מעל 4 בסולם בן 6 דרגות). מניתוח הממצאים האיכותניים עולה התייחסות של המרואיינים לעבודה המיוחדת של המנחה-טיוטורית עם המתמחים. הם תיארו את האינטראקציה שלהם עם המנחות-טיוטוריות, שכללה הנחייה צמודה של הפרויקטים: "...נצמדתי אליה ועברנו מין שנה כזאת שאני כתבתי טיוטות... והיא העירה לי הערות ועוד פעם, לא זוכר כמה, מין תהליך אינטראקטיבי כזה וכל אינטראקציה כזאת היא התייחסה מאד ברצינות, זה די קשה למצוא אנשים שיתייחסו כך...". כמו גם "חניכה" של המתמחים בתהליך התמחותם "אני חייבת לטיוטורית הרבה מההתפתחות המקצועית שלי, היא לימדה אותי שאילת שאלות על המובן מאליו...".

המחקר ישפוך אור על התפיסות השונות ויתרום להגדרה של תפקיד הטיוטור-מנחה של עמיתים.

מקורות

Creswell, J.W. (1994). *Qualitative & Quantitative Approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.

תפיסת תפקיד הטיטור-מנחה עמיתים כפי שהיא משתקפת בסיפור חייהם המקצועיים

ד. נורית

מכון מופ"ת ומכללת סמינר הקיבוצים, תל אביב, ישראל

מחקר זה בוחן את המשמעות האישית והמקצועית של תפקיד הטיטור, כפי שהוא נתפס בנרטיבים של שישה טיטורים, הפועלים בהתמחויות שונות בביה"ס להתפתחות פרופסיונאלית של מורי מורים במכון מופ"ת. הוא נועד לתרום להבנת המורכבות שבתפקיד הטיטור, המנחה עמיתים, מורי מורים.

היצג זה מתבסס על מחקר נרטיבי ובוחן סיפורי חיים מקצועיים של טיטורים. הפרדיגמה הנרטיבית תופסת את המציאות החברתית של האדם כמציאות סיפורית הנוצרת על ידי פרשנות של החוויה הסובייקטיבית (ספקטור-מרזל, 2010). מציאות סיפורית מדגישה את הזיקה בין החיים והסיפור. הסיפור נתפס כביטוי של זהות המספר ובה בעת ככלי המכוון אותה. סיפור חיים, הוא סוג של נרטיב, באמצעותו ניתן לחקור את האופן בו המספר מציג את חייו (בעבר, בהווה ובראייה עתידית), מפרשם ומקנה להם משמעות (Rosenthal, 2004). בראיונות של סיפורי החיים הוזמנו המשתתפים לספר באופן פתוח את סיפור חייהם, תוך התמקדות בהקשר של חייהם המקצועיים.

ניתוח תוכן של הסיפורים נעשה בצורה הוליסטית וקטגוריאלי (ליבליך, תובל-משיח וזילבר, 2010). מניתוח ראשוני של הממצאים עלו שתי קטגוריות מרכזיות: תפיסת זהותם המקצועית של הטיטורים; פרשנותם את תהליך התפתחותם המקצועית כטיטורים. בקטגוריה ראשונה חולצו מספר תמות כמו: ערכים, עמדות, שאיפות ויעדים המכוונים את משמעות התפקיד; דילמות/ קונפליקטים/ קשיים/ אתגרים המעסיקים את הטיטורים בתפקידם; סוגי ידע הנדרשים להם בעבודתם; בקטגוריה שניה, המתמקדת בהתפתחותם המקצועית של הטיטורים, זוהו מספר תמות כמו: אירועים מכוונים בחייהם וחוויות מפתח שהובילו אותם לתפקיד, תפקידים שונים בהם פעלו לאורך הקריירה ומפגשים עם דמויות משמעותיות שהשפיעו עליהם והיו עבורם השראה.

ממצאים ראשוניים מעלים שתפיסת התפקיד הינה מורכבת ונטענת בערכים סותרים כמו: הנחיה למול הוראה. אלה מעלים דילמות בקרב הטיטורים אודות הידע הנדרש להם בעבודתם ואודות דרכי התנהלותם עם המתמחים, שהם עמיתים למקצוע. הממצאים אודות ההתפתחות המקצועית מלמדים על כך שהם "התגלגלו" לתפקיד ולומדים את משמעותו תוך כדי פעולה.

מקורות

ליבליך, ע', תובל משיח, ר' וזילבר, ת', (2010). בין השלם לחלקיו ובין תוכן לצורה, בתוך: ל', קסן ומ', קרומר-נבו (עורכות). *ניתוח נתונים במחקר איכותני*, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון, עמ. 21-42.

ספקטור-מרזל, ג', (2010). מגישה נרטיבית לפרדיגמה נרטיבית, בתוך: ר', תובל משיח וג', ספקטור-מרזל, (עורכות). מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות, ירושלים: מאגנס ומכון מופ"ת, עמ. 45-80.

Rosenthal, G. (2004). Biographical research. In: C. Seal, G. Gobo, J. F. Gubrium & D. Silverman (Eds). *Qualitative research practice* (48-64). London: Sage.

"מיזוג אופקים": על תפקיד הטיטור בעיני טיטורים מתחילים

א. רובין

המכללה האקדמית לחינוך תלפיות, מכון מופ"ת

במחקר הנוכחי ביקשתי להגיע להבנה טובה יותר של תפקיד הטיטור, במסגרת ההתמחות הפרופסיונאלית בביה"ס להתפתחות מקצועית במכון מופ"ת. כטיטורית חדשה, לשעבר מתמחה בעצמי, נחשפתי לעמימות הכרוכה בהגדרת התפקיד. עם כניסתי לתפקיד ובמהלך שנת עבודתי הראשונה, מצאתי את עצמי שואלת שאלות לגבי מהות התפקיד, ציפיות המתמחים ממני, מטרות הטיטוריינג ו'הערך המוסף' של הטיטור. במהלך התקופה גם ניצבתי מול דילמות הכרוכות בהגדרת התפקיד, כמכונן יחסי-עמיתים יותר מאשר יחסים היררכיים האופייניים להוראה. שאלות אלו הובילו אותי לעריכת המחקר, במסגרתו ראייתי חמישה טיטורים בראשית דרכם, במטרה להרחיב את ההבנה על התפקיד הלא-מוגדר. בהתאם להרמוניטיקה הפילוסופית של גאדמר, (Gadamer, 1989) הבנתנו כרוכה ב"דעות הקדומות" שלנו, והמחקר עשוי להביא להרחבת ההבנה, ל"מיזוג אופקים", ולהבנה המתפתחת באמצעות המפגש. באופן זה, החוקר שואל שאלות משום שנושא המחקר חשוב לו באופן אישי, תהליך הפרשנות המעגלי מדרבנו לחקירה עצמית, ובסופו של דבר מתקבלת "הרמוניה" של הפרשנות. בראיונות ביקשתי לשאול אודות תפיסת התפקיד, המאפיינים הייחודיים של התפקיד, מקורות הסיפוק ומקורות האתגר, הדילמות, התכונות של הטיטור, "ארגז הכלים" שכדאי שיהיה מצויד בו. ממצאי המחקר שופכים מעט מן האור על תפקיד הטיטור, במישור היחסים, במישור הלימודי-התפתחותי, ובמישור האחריות המקצועית. המחקר מלמד על המורכבות והייחודיות בתפקידו של הטיטור במעגלי עשייתו: בעבודה עם קבוצת המתמחים ככלל ובהנחיה הפרטנית, בעבודת הצוות, וביחסים עם המרצים המגיעים ללמד בהתמחות. הטיטורים המתחילים, בהתמחויות השונות, נעים מתפקיד המורה לתפקיד המנחה והמאמן, מתפקיד המארגן לתפקיד המתכלל, מתפקיד המומחה לתפקיד המודל הייצוגי, ומתפקיד המפתח לתפקיד סוכן של שינוי. הממצאים גם מלמדים על סגנונות שונים בהם עיצבו הטיטורים המתחילים בהתמחויות השונות את תפקידם. ממצאי המחקר יוצגו כמסע של מיזוג אופקים.

Gadamer, H.G. (1989). *Truth and method* (2nd Rev. ed.). N.Y: Continuum.

עיצוב זהות מקצועית של הטיוטור בהקשר של אירועי מפתח

נ. וינר-לוי

מכללת דויד ילין, ירושלים, ישראל

כיצד מובנית זהות מקצועית של הטיוטור? ואילו אירועים משפיעים על עיצוב הזהות? ההבניה של הזהות המקצועית של טיוטורים, במסגרת בית הספר להתפתחות מקצועית, תבחן בפרזנטציה זו על פי ממצאי מחקר שבחן את ההשלכות של אירועים או אירועים מפתח על הזהות הפרופסיונאלית.

הספרות המחקרית מצאה שעל פי רוב, זהות מקצועית מתעצבת בתקופת החניכה והסטאז', תקופות הנתפסות כקריטיות בעיצוב הזהות (Toman & Thifault, 2012; Hotho, 2008). כמו כן מציינת ספרות המחקר את החשיבות בזהות מקצועית מגובשת המאפשרת תחושה של יציבות ושל שייכות, ומפחיתה חוסר וודאות. הזהות המקצועית מהווה כמעין תסריט ממנו שואבים ידע אודות ההתנהלות היומיות ומתוארת כאבן דרך חיונית לתפקוד, המתעצבת בשלביו המוקדמים מאוד של התפקיד (Hotho, 2008).

עם זאת, לטיוטור בהתמחויות, מסגרת יוצאת דופן. אין בה דרכי למידה מגובשות, והתפקיד נבנה ומתעצב על ידי כל טיוטור בדרך ייחודית. אין הגדרות תפקיד או משובים פורמליים, ולטיוטור למעשה חופש רב בהבניית התפקיד והזהות המקצועית. נשאלת השאלה כיצד באווירה עמומה זו מתעצבת הזהות המקצועית של הטיוטור, ומה מידת התמורות שהיא עוברת, האם היא "מתעצבת" ו"מתייצבת" בשלב כלשהו או משתנה תדיר? כיצד אירועים שונים מבנים/משפיעים על הזהות המקצועית? לשם הבנת הזהות המקצועית ועיצובה נערך מחקר איכותני. רואיינו שישה טיוטורים מהתמחויות שונות, ראיון מובנה למחצה. הראיונות נותחו על פי שיטתו של (Giorgi, 1989).

הממצאים בחנו את הזהות המקצועית דרך עדשות פוסט מודרניות של זהות (Gergen, 1991) מתוך הנחה שזו מתעצבת ומשתנה, מכילה אחדות וגם חוסר קוהרנטיות. הממצאים מנתחים אבני דרך, אירועים וחוויות שתרמו להבניית הזהות המקצועית ומתארים את השפעתם ואת התמורות שכוונו. הזהות המקצועית נמצאה מורכבת ודינאמית, מושפעת מאירועים שונים, ושונה מתיאורי גיבוש הזהות הפרופסיונאלית כפי שמתוארת בספרות.

מקורות

Giorgi, A. (1989). Some theoretical and practical issues regarding the saybrook-review, , *psychological Phenomenological Method*. 7(2): 71-85
CA, US

Gergen, K. J. (1991). *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. New York: Basic Books

(2008). Professional identity - product of structure, product of Hotho, S. choice: Linking changing professional identity and changing professions. : 721-742. *Journal of Organizational Change Management* 21. 6

Toman, C. & Thifault, M.C. (2012). Historical thinking and the shaping of professional identity. *Nursing History Review*. . 20, 184, 21